

A NAGYSZEBENI CSATA JELENTŐSÉGE ÉS MÉLTATÁSA ERDÉLY FELSZABADÍTÁSÁNAK SZEMPONTJÁBÓL. (1916.)

(Öt vázlattal.)

A nagyszebeni csata jelentősége és döntő befolyása az oláhok ellen 1916 őszen Erdélyben lezajlott hadműveletek további sorsára csak akkor állhat teljes nagyságában előtünk, ha azt nem mint az Oláhország elleni háború egy különálló eseményét vizsgáljuk, hanem beleillesztjük abba a nagy keretbe, melynek ez csak egyetlen láncszeme volt; ha teljesen világosan áll előttünk az a kedvezőtlen katonai helyzet, amelyben a központi hatalmak az oláhoknak Erdélybe való betörése következtében 1916 szeptember elején állottak s ha végül mérlegeljük azt a hadműveleti helyzetet, melyet a nagyszebeni győzelem Erdélyben teremtett.

1. Az általános katonai helyzet és a kölcsönös helyzet Erdélyben a nagyszebeni csata előtt.

Akkor, amidőn Oláhország 1916 augusztus 27-én az osztrák-magyar monarchiának megizente a háborút, a központi hatalmak helyzete nagyon válságos volt. Éppen ez a válságos helyzet kelthette az oláh vezetőkben azt a hitet, hogy érkezett végre az a pillanat, amikor Oláhország megadhatja a központi hatalmaknak a kegyelemdőfést, amikor minden kockázat és nagyobb veszteségek nélkül megszerezheti magának Erdélyt, az oláh álmok Eldorádóját.

Nyugaton a németeknek Verdun elfoglalása céljából megkezdett harcai már nem kecsegtettek sikerrel és az 1916 július 1-én a Somme mentén megindított hatalmas francia-angol támadás látszólag minden német tartalékot lekötött.

Az olasz arcvonalon a 6. isonzói csatában elveszett Görz, az olaszoknak a doberdói fennsík nyugati részét is sikerült elfoglalniok és remélhették azt, hogy újabb erőyes támadásuk itt is megingatja az osztrák és magyar csapatok ellenállását és végre olasz kézre juttatja Triesztet.

Keleten még folytak a Bruszilow által 1916 június elején megkezdett általános támadás nyomán elkezdett har-

cok; a lucki és a bukovinai orosz győzelmes csaták után tovább folyt a nagy küzdelem Wladimir Wolynskért és az Erdős-Kárpátokon át Magyarország belseje felé vezető utak megnyitásaért. Az entente remélhette tehát, hogy a hatalmas orosz hadsereg támadásai minden erőnket lekötik és így Oláhország teljesen szabad kezet nyer velünk szemben.

Macedoniában a bolgároknak 1916 július közepén megindított támadása megakadt, sőt a helyzet annyira kritikussá vált, hogy Ferdinánd bolgár cár és Radoszlawoff miniszterelnök a legfelsőbb hadvezetőségtől német csapatokat kért a bolgár hadsereg támogatására.

Hindenburg szerint „odajutottunk, hogy az oláh hadüzenet bennünket augusztus 27-én új ellenségünkkel szemben teljesen védtelen helyzetben talált. Még sohasem voltak erős nagyhatalmak, mint Németország és Ausztria-Magyarország, lekötöttségük következtében így kiszolgáltatva egy olyan államnak, amelynek a két országhoz viszonyítva alig huszadrészannyi lakosa volt. Az akkori hadihelyzetre való tekintettel föl kellett tételezni azt, hogy Oláhországnak csak oda kell előnyomulnia, ahova éppen akar, hogy a világháborút azon államok javára döntse el, melyek már évek óta hiába támadtak bennünket. Úgy látszott, hogy minden attól függ, vajjon Oláhország erejét ki akarja-e használni?“

A keleti arevonal déli szárnya, mely Dorna-Vatra környékén az Erdős-Kárpátokra támaszkodott, úgyszólván védtelen volt, mert az oláhok támadásának megindulásakor Erdélyben állott gyöngye erők ezt az egész oláh hadsereggel szemben nem biztosíthatták. Ha tehát az oláhoknak sikerül Erdélyen át előnyomulva a bukovinai arevonal oldalát és hátát veszélyeztetni, ennek következményeit előre még mérlegelni sem lehet. Élet-halál kérdése volt tehát a központi hatalmakra nézve az, hogy az oláhokat megállítsuk és Erdélyből visszavetve, döntő csapást mérjünk rájuk, vagy legalább is olyan rövid arcvonalat teremtsünk, mely az erdélyi határgerincre és a Szeret vonalára támaszkodva képes lesz ellenállani a további orosz-oláh támadásoknak. Ennek a nagy hadműveletnek első és döntő csatája volt Nagyszében.

2. Erőviszonyok.

1916 augusztus 27-étől szeptember 18-áig az oláhok úgyszólván az egész erdélyi arcvonalon lassú, de állandó előnyomulásban voltak. A nagy túlerőt Erdély védelmére sietve odaszállított csapataink hosszasan feltartóztatni nem tudták, minthogy az 1. osztrák-magyar hadseregnek a bukovinai határtól Orsováig terjedő 500 km-es arcvonalon kellett véde-

keznie és erre szeptember 7-én még csak a következő erővei rendelkezett:

Északkeleti csoport:

61. honv. gy. hadoszt.	17 zlj,	4 lov. szd.,	10 üteg,
71. gy. hadosztály . .	12 „	3 „	7 „
1. népf. lov. dandár	1 „	4 „	0 „
Összesen: 30 zlj, 11 lov. szd., 17 üteg.			

Délnyugati csoport:

51. honv. hadosztály és			
143. dandár	14 zlj,	3 lov. szd.,	8 üteg,
144. dandár	9 „	1 ¹ / ₄ „	4 „
145. dandár	7 „	1 „	6 „
Összesen: 30 zlj, 5 ¹ / ₄ lov. szd., 18 üteg.			

Hadseregteríték:

39. h. gy. hadoszt. 8 zlj, 2 lov. szd., 12 üteg.
 Mindössze: 68 zlj, 18¹/₄ lov. szd., 47 üteg.

Ezen csapatok támogatására még ideszállították az északkeleti csoporthoz: a 72. osztrák-magyar, a 89. német és a $\frac{1}{2}$ 37. honv. hadosztályt; a délnyugati csoporthoz: az 1. osztrák-magyar és 3. német lovashadosztályt, az Alpenkorpst (1 hadoszt.), a 187. és 76. német gyalghadosztályt. Így az Erdélybe szállítás alatt lévő szövetséges csapatok felvonulásának befejezése után az északkeleti csoportból megalakuló 1. hadsereg és a délnyugatiból alakuló 9. német hadsereg ereje mindössze 9 gy. hadosztály, 3 népfelkelő gy. dandár, 2 lovashadosztály és 1 népfelkelő lovasdandár volt, ami összesen körülbelül 128 gy. zászlóaljat, 22 lovasszázadot és 117 üteget tett ki. Ehhez még hozzászámítandó az 1. és 3. lovashadosztály kötelékében 7 lovasezred és némi tüzérség.

A most említett erőkkel szemben az oláhok hadereje a következő volt:

4. (északi) hadsereg:

a 7., 8. és 14. gy. hadosztálllyal, a bisztrikai különítménnyel és a 2 lov. hadosztálllyal; összesen kb. 70 zlj, 6 lov. ezred, 18 üteg.

2. hadsereg:

a 3., 4., 5. és 6. gy. hadosztálllyal, 1 lov. dandárral; összesen kb. 80 zlj, 2 lov. ezred és 24 üteg.

1. hadsereg:

az 1., 11., 23. és 13. gy. hadosztállal és 1 lov. dandárral; összesen kb. 62 zlj, 2 lov. ezred és 18 üteg.

Az Erdélybe benyomult oláh haderő tehát összesen kb. 212—220 zászlóaljat, 60 lovasszázadot tett ki, megfelelő tüzérséggel.

Ha még figyelembe vesszük azt, hogy az oláh zászlóaljak teljes hadiállománnyal bírtak, tehát körülbelül 1000 puskával rendelkeztek, míg a szövetségeseknél 1 zászlóalj ereje nem volt 6—700 puskánál magasabb, láthatjuk, hogy Erdélyt mintegy 80.000 fegyveres védelmezte 230.000 oláhhval szemben. Figyelembe kell venni ezenkívül még azt is, hogy Erdély védelmére az említett erők csak fokozatosan állottak rendelkezésre, míg az oláh hadseregek teljes hadilétszámmal mindenütt egyidejűleg lépték át a határt 1916 augusztus 27-én este. Nagyon természetes tehát, hogy e túlerővel szemben a gyenge 1. oszrák-magyar hadsereg döntő mérkőzésbe nem bocsátkozhatott, nemcsak azért, mert számbelileg nagyon gyenge volt, hanem azért is, mert a kezdetben rendelkezésére bocsátott erők harci értéke sem volt teljes. A szeptember elejéig Erdélybe küldött hadosztályok már más hadszíntereken súlyos veszteségeket szenvedtek és a szükséges kiegészítéseket még nem kapták meg. A hadseregfőparancsnokság ugyanis nem gondolta, hogy az oláhok támadása már augusztus végén megindul, hanem azt hitte, hogy még elég ideje van a megcsappant erejű hadosztályok állományának kiegészítésére. A hadosztályok tüzérsége sem volt teljes. Az 51. és 61. honv. hadosztály tüzérsége például még előbbi alkalmazási helyén maradt vissza és az oláh támadás megindulásakor ezen hadosztályok csak néhány üteggel rendelkeztek. Az állományviszonyokon úgy igyekeztünk segíteni, hogy népfelkelő- és hadtápszászlóaljakat osztottunk be az első vonalba, ezeknek egy része azonban harcra alkalmatlan, öreg emberekből állván, nem sokat javított a helyzeten. A bányászszászlóaljak legénysége (144. ddr.) pedig teljesen gyakorlatlan volt a modern harcban, minthogy ezeket egyenesen a bányákból állítottuk be a rajvonalba.

Ilyen körülmények között a határbiztosító 61. és 71. ho., 143., 144. és 145. népfelkelő dandár csapatai az oláhok betörését nem tudták megakadályozni és az ellenség megkerülő és átkaroló támadásai elől kénytelenek voltak fokozatosan hátrálni. Azt azonban mégis elérték, hogy az oláhok, nem lévén tisztában azzal, hogy mekkora erő áll velük szemben és hogy a velük közvetlenül érintkezésben álló osztagok mögött nem

állanak-e nagyobb tartalékok rendelkezésre, mindenütt csak tapogatódzva nyomultak előre, úgy, hogy az 1. hadseregnek ezen sikeres visszavonulási harcai következtében az oláhok északi szárnya 3 hét leforgása alatt mindössze 60 kilométert, a 2. oláh hadsereg pedig 100 kilométer tért nyert Erdély belseje felé. A Vöröstoronyi-szoroson át betört I. oláh hadtest Nagyszeben előtt megállott, míg a 11. oláh hadosztály, Petrosény környékén vereséget szenvedve, visszavonulóban volt a határ felé, az 1. oláh hadosztály pedig Orsovánál akadt meg.

Az 1. osztrák-magyar hadsereg ezen eredményes védekező harcai lehetségessé tették, hogy szeptember 18-áig a 9. német hadsereg, Falkenhayn tábornok parancsnoksága alatt, még a Maros vonalától keletre alakulhatott meg és hogy most már az így összevont erőkkel megindulhatott az ellentámadás, mely a nagyszabedű fényes győzelemmel kezdődött és az oláh hadvezetőséget Erdély teljes feladására kényszerítette.

3. A helyzet szeptember 18-án, a 9. hadsereg megalakulásakor. (1. vázlat.)

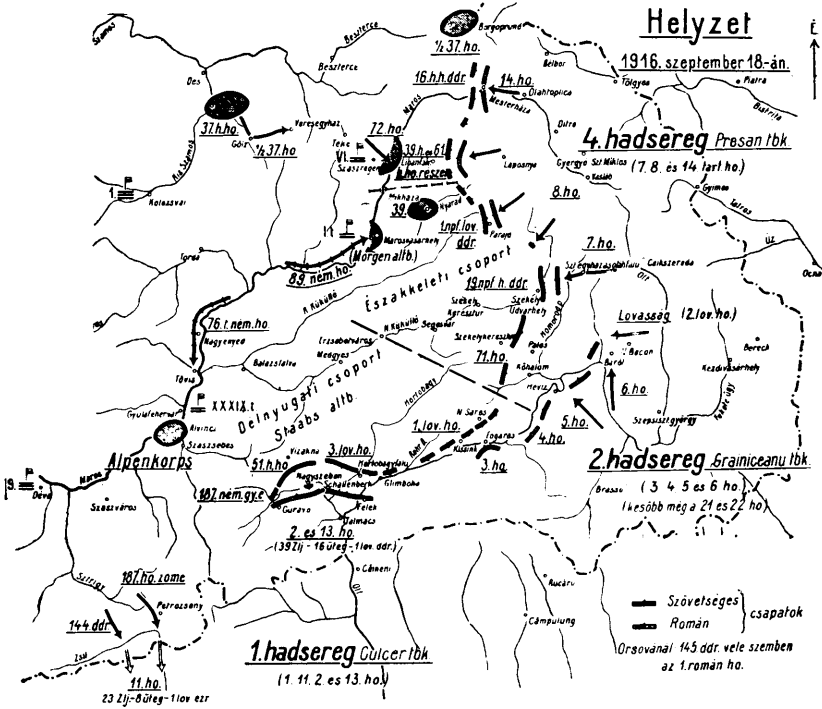
Falkenhayn, mint a 9. hadsereg parancsnoka, szeptember 17-én este érkezett meg törzsével Dévára és minthogy akkor még sem saját helyzetét, sem az ellenségét nem ismerte, szeptember 18-án fölkereste Alvincen a kirakodóban levő Alpenkorpst, majd Gyulafehérvárott a XXXIX. tart. hadtest parancsnokát, Staabs altábornagyot, aki az 1. hadsereg délnyugati csoportját vezette, innen még aznap Pujra sietett és az ottani helyzetről is személyesen tájékozódva, a következő helyzetet találta Erdélyben:

A 4. (északi) oláh hadsereg Prezán tábornok parancsnoksága alatt, a 7., 8. és 14. gyaloghadosztállyal és az úgynevezett bisztricai különítménnyel elérte Göde-Mesterháza (14. ho.), Libánfalva (8. hadosztály) és Parajd vonalát, a Nagykükküllő völgyében pedig Székelyudvarhelyt (7. hadosztály).

A 2. oláh hadsereg Grainceanu tábornok parancsnoksága alatt (a 3., 4., 5. és 6. hadosztály) részben Ojtozon, zömével pedig a Barcaságtól délre levő hágókon át előnyomulva, élével elérte az apácai erdő nyugati lejtőjét és az Oltot, a bal szárnyán előnyomuló 3. hadosztály megszállotta Fogarast.

A 4. és a 2. oláh hadsereggel szemben az 1. osztrák-magyar hadsereg északkeleti csoportja az 1. német tart. hadtest parancsnokának, Morgen altábornagynak vezetése alatt, lépésről-lépésre hátrált. Az itt harcoló erők csoportosítása a következő volt:

A Maros felső folyása mentén a 61. honvédhadosztálynak 16. hegyi dandára állott, a Görgény völgyében a 61. és a 39. honvédhadosztály részei harcoltak. A Kisküküllő mindkét oldalán, Parajd környékén, az 1. népfelkelő lovasdandár, a Nagyküküllő völgyében a 61. honvédhadosztály másik dandára, a 19. népfelkelő hegyidandár és végül a segesvár-brasói vasútvonal mentén a 71. hadosztály.

1. vázlat.

Az 1. oláh hadsereg, mely Culcer tábornok parancsnoksága alatt állott, három csoportra volt osztva:

a) A Vöröstoronyi-szoroson át a 23. és a 13. hadosztályból álló 1. oláh hadtest és egy lovasdandár nyomult előre s a 143. népfelkelő gyalogdandárnak és az 51. honvédhadosztály ide beérkezett két ezredének visszaszorítása után mintegy 40 zászlóaljjal Guraró—Sellenberk—Felek vonalát szállotta meg anélkül, hogy Nagyszebent elfoglalta volna.

Ezen oláh csoporttal és a 2. oláh hadsereg balszárnyával szemben, az 1. hadsereg délnyugati csoportján belül, Schmettow altábornagy parancsnoksága alatt, az 1. osztrák-magyar lovashadosztály 4 ezreddel (6. és 7. lovasdandárban) a Nagysárosnál, a Rohrbachtól és a Schenkerbachtól délre levő magaslatokon és az Olt jobb partján levő magaslatokon állott. A hadosztály jobb szárnyán levő 6. lovasdandár állásai Glimbokától Hortobágyfalva felé kanyarodtak vissza.

Ezen hadosztályhoz csatlakozott a 3. német lovashadosztály 3 lovasezreddel Hortobágyfalvától a Nagyszebentől északkeletre emelkedő magaslatokig. Odább nyugatfelé Nagyszeben körül nagy körívben Nagyesűr, Kiscsűr, Rosszesűr vonalában, a Cibin-patak balpartján, Szecseltől északkeletre levő magaslatokig az 51. honvédhadosztály állásai következtek mintegy 10 zászlóaljjal, tőle jobbra Szecsel környékén a 187. német hadosztályhoz tartozó 187. gyalogezred 3 zászlóalja állott.

A Vulkán-hágón és a szurduki szoroson át betört 11. oláh hadosztály a 144. népfelkelő dandárt Puj környékéig szorította vissza. Ennek támogatására azonban a 187. német hadosztály két ezredét és az Alpenkorps 3 zászlóalját tüzéséggel Hátszeg környékére tolták és így a szeptember 14-én megindult ellentámadás során sikerült a 11. oláh hadosztályt megverni és visszaszorítani, úgy hogy szeptember 18-án Petrosény már ismét a mi csapataink birtokában van.

Az 1. oláh hadosztály a vele szemben álló 145. népfelkelő dandárt a Cserna jobbspártjára szorította vissza; ez mintegy 9 zászlóaljjal és 6—7 üteggel a Cserna mentén emelkedő magaslatokon foglalt állást és az oláhok minden előnyomulási kísérletét meghiúsította.

Szeptember 18-án beérkezőben volt még az 1. hadsereghez:

- a 72. közös hadosztály Szászrégennél,
- a 89. német hadosztály Marosvásárhelynél,
- a 76. tartalék német hadosztály pedig vasúton szállítás alatt volt Gyulafehérvár felé, mialatt az Alpenkorps (1. hadosztály) Alvincnél rakodott ki.

Az 1. hadsereparancsnokság akkor még azt tervezte, hogy ha szükségesnek mutatkozik, a rendelkezésére álló erőket fokozatosan a Felső-Maros, Kisküküllő és a Közép-Maros mentén előkészített állásokba vonja vissza és ott igyekszik az oláhokat addig feltartóztatni, amíg a 9. hadsereg meg nem alakul és meg nem indulhat az ellentámadás.

Amint látjuk, tehát akkor, amidőn Falkenhayn a 9. hadsereg parancsnokságát és ezzel az 1. osztrák-magyar hadsereg

délnyugati csoportjának szakaszában álló összes szövetséges csapatok vezetését átvette, az általános helyzet nem volt ugyan kedvező, de nem is volt nagyon kedvezőtlen. A kölcsönös erőviszonyokat tekintve, nem sok remény lehetett a sikerre, azonban az oláh haderők széttagolt helyzetét és a tétova, erélyre egyáltalában nem mutató vezetést tekintve, Falkenhayn azonnal belátta, hogy itt erélyes és gyors cselekvéssel meg kell és még meg is lehet menteni a helyzetet. Mialatt ugyanis a 4. és a 2. oláh hadsereg lassú előnyomulásban bal-szárnyával még csak Fogaras környékét érte el, addig az 1. oláh hadsereg egymástól magas hegységek által elválasztott 3 csoportban állott, melyek közül az Orsovánál levő 1. oláh hadosztály magatartása a hadműveletek további fejlődésére úgyszólván semmi befolyással se lehetett, a Vulkánon át betört 11. hadosztály már megverve vonult vissza a határ felé, Nagyszebentől délre pedig ott állott két oláh hadosztály teljesen elszigetelve, miután látszólag még nem vette fel az érintkezést a 2. oláh hadsereg fogarasi csoportjával, amelytől még mintegy 30—40 km választotta el. E térköz nem volt valami nagy, de azon körülmény folytán, hogy a 2. oláh hadsereg zöme tulajdonképen Fogarastól keletre még csak az Olt mentét érte el, a nagyszebeni oláh csoport mindaddig teljesen elszigetelve állott, amíg a 2. oláh hadsereg zöme legalábbis Nagyszeben—Székelyudvarhely vonalának magasságát el nem éri. A helyzet azonban mégis kényes volt, amennyiben a szövetséges csapatok még csak felvonulóban voltak, az 1. osztrák-magyar hadsereg pedig lépésről-lépésre hátrált, a Maros és a Kükküllő mentén előkészített állások felé, a 4. és a 2. oláh hadseregnek tehát csak egyhuzamban erélyesen folytatnia kellett volna előnyomulását, hogy így összefüggő, egységes támadással halomra döntse a szövetségesek minden tervét. Az oláh hadvezetőség azonban, a Mackensen tábornagy vezetése alatt Dobruzsában megindított támadás hatása alatt, elhatározásaiban máris ingadozóvá vált, s mialatt a nagyszebeni oláh csoport a 4. és a 2. oláh hadsereg előnyomulására várt, ezen két hadsereg tapogatódzva, látszólag minden nagyobb szabású hadművelleti terv nélkül, óvatosan igyekezett kibontakozni a Hargita, a Baróti-hegység és az Apácai-erdő szorosaiból.

4. *A nagyszebeni csata terve.*

A legfelsőbb hadvezetőség intézkedése, amely az Erdélyben működő 1. és 9. hadsereg hadműveleteit szabályozta és megindította, szeptember 19-én este érkezett meg a 9. hadseregparancsnoksághoz Dévára. Falkenhayn azonban már

ennek átvétele előtt elhatározta azt, hogy a lehető legrövidebb időn belül a Nagyszebennél álló oláh erőket meg fogja támadni.

A legfelsőbb hadvezetőség ezen intézkedése a következőképen hangzik:

„A 9. hadsereg legközelebbi feladatai a következők: A 9. hadsereg, az 1. hadsereggel együttműködve, verje meg az Erdélybe betört ellenséget.

„Az 1. hadseregnek feladata egyelőre az ellenség előnyomulásának késleltetése és a 7. hadsereggel érintkezésben a Küküllő- és Maros-menti állás tartása. A Görgény-hegységből egymástól szétválasztva előnyomuló ellenséges oszlopok ellen készentartott erős tartalékokkal helyi támadások végrehajtása tervbe veendő.

„Hadsereghatár: Báránkyút—Jakabfalva (e helységek az 1. hadseregéi)—Erzsébetváros (a 9. hadseregé)—Mikfalva—Radnót—Marosludas—Gerend—Torda (helységek az 1. hadseregéi).

„A 9. hadsereg mindenekelőtt a szurduki szoroson át betört ellenséget űzze vissza, azután pedig a Szurdukot és a Vulkán-hágót biztosítva, egyesített erővel a *Nagyszebenen át előnyomult ellenséggel kettős átkarolással verje meg.*

„Az 1. hadsereg 89. hadosztályának ezen támadáshoz való felhasználása megfontolás tárgyát képezi.

„A 9. hadsereg jobb szárnysoportja akadályozza meg az ellenségnek Orsován és különösen Mehádián át való előnyomulását.

„A 9. hadsereg balszárnya szükség esetén túlerejű ellenség nyomása elől az 1. hadsereggel érintkezésben maradva, Medgyesen át Dicsőszentmártonhoz a Küküllőig hátrálhat.“

v. Hindenburg.

Ezen parancsot a legfelsőbb hadvezetőség még azzal egészítette ki a Cramon tábornok útján a hadseregfőparancsnoksághoz intézett átiratában, hogy a 9. hadsereg a petrozsényi medence biztosítása után az Alpenkorpst Szászsebestől délre, a 187. hadosztályt pedig Szászsebesnél és attól keletre mielőbb gyülekeztesse, a 76. német tartalékhadosztály pedig Kiskapuson és Tövisen rakodják ki és vegyen részt a 9. hadsereg támadásában.

Az 1. vázlaton feltüntetett szeptember 18-i külsönös helyzetből is látható, hogy Falkenhaynnak gyorsan kellett cselekednie, hogy az I. oláh hadtestet még a 2. oláh hadsereg támadó előnyomulásának megkezdése előtt megverhesse. Azt, hogy a támadást Nagyszebennél kell megindítania, Falken-

hayn a helyzetről eddig nyert tájékozódása és benyomásai alapján azonnal eldöntötte, a végrehajtás tervét azonban csak akkor állapíthatta meg, amidőn a már szeptember 18-án elrendelt szemrevétel alapján 20-án megállapíthatta, hogy a Szebeni-havasok járhatók és ott hegyi fölszereléssel ellátott csapatok akadálytalanul mozoghatnak. Szeptember 20-án Gyulafehérvárott adta ki Staabs altábornagynak, a XXXIX. tartalékhadtest parancsnokának és Krafft von Dellmensingen tábornoknak, az Alpenkorps parancsnokának, a nagyszebeni támadás előkészületeire vonatkozó utasításait. Ezek szerint a hadműveleteket a 9. hadsereggel a következőképen akarta megindítani: (Lásd a 2. vázlatot is.)

A hátszegi szakaszban a 144. népfelkelő gyalogdandár, a 187. hadosztály és az Alpenkorps 1—1 zászlóaljja és a 187. hadosztály két ütege marad vissza Berger ezredes parancsnoksága alatt azon feladattal, hogy a 11. oláh hadosztály esetleges támadásával szemben biztosítsa a 9. hadsereg nagyszebeni csoportjának hátát.

A Nagyszebennél végrehajtandó támadáshoz a 9. hadsereg többi része három csoportot alakít:

1. Krafft von Dellmensingen tábornok parancsnoksága alatt mint *megkerülő* csoport az Alpenkorps (6 zlj), 2 osztrák-magyar hegyiüteg és a 3. német hegyi ágyúosztály Polyán-Zsinna vidékéről úgy indul el, hogy szeptember 25-én a Vrf. mare $\diamond$ 2063, Prejba $\triangle$ 1745, Gyhan $\triangle$ 1411 vonalát elérve, a támadó előnyomulást a Vöröstoronyi-szoros elzárására szeptember 26-án megkezdhesse.

2. Staabs altábornagy parancsnoksága alatt mint főtámadó csoport a 187. német és az 51. honvédhadosztály erős jobbszárnyal támadva mindenekelőtt Guraró-Paplaka vonalától délre levő magaslatokat foglalja el.

3. Schmettow altábornagy parancsnoksága alatt a 76. német tartalék gyaloghadosztály és az 1. és a 3. lovashadosztály pedig mindenekelőtt a Felektől északra levő magaslatokat kerítse birtokába.

A támadás *szeptember 26-án* induljon meg.

Falkenhayn azonban ezen eredeti támadótervét a szeptember 22-én megindult oláh támadás következtében, amely az 1. lovashadosztálynak jobbszárnyát Hozzmányig szorította vissza, némileg módosította, amennyiben a lovashadtestnek (1. és 3. lovashadosztály) feltétlenül tartania kellett az Olt-menti állásait is, nehogy az Olt mellől elszorítatva, a fogarasi és a nagyszebeni ellenséges csoportok között a közvetlen összeköttetés helyreálljon, még mielőtt a döntés Nagyszebennél megtörtént volna. Mivel pedig a lovashadtestnek

hét gyenge lovasezreddel mintegy 65 km hosszú arcvonalat kellett tartania, Falkenhayn azon felszólítást intézte az 1. hadseregparancsnoksághoz, hogy a 89. német hadosztályt, amely időközben Marosvásárhelyen már kirakodott, tolja Segesvárra és bocsássa ott a 9. hadseregparancsnokság rendelkezésére. Az 1. hadseregparancsnokság azonban ezt a kérést nem teljesítette, mert attól tartott, hogy ha ezt a hadosztályt átadja a 9. hadseregnek, az amúgy is állandó visszavonulásban levő 1. hadsereg nem lesz képes a 4. és a 2. oláh hadsereg támadását feltartóztatni és így esetleg kérdésessé válik, hogy a 9. hadsereg egyáltalában végrehajthatja-e a támadást Nagyszebennél? Az 1. hadseregparancsnokságnak az eddigi harcok tapasztalatai alapján az volt benyomása, hogy a Felső-Maros és a Küküllők völgyeiben eddig tartott állásait nem tudja sokáig védelmezni és kénytelen lesz a Maros és a Kisküküllő-menti előkészített állásokba visszavonulni. Ezért Arz viszont arra szólította fel Falkenhaynt, hogy azon esetben, ha az 1. hadsereg jobbszárnyán levő 71. hadosztály kénytelen lenne visszavonulni, a 9. hadsereg is Medgyes felé vonja vissza balszárnyát. Ez azonban semmiképen sem volt beleilleszthető a Nagyszebennél tervezett támadás kereteibe, mert a 9. hadsereg, bár az előkészületek már folytak, szeptember 26. előtt nem támadhatott. Falkenhayn tehát a visszavonulási terv elejtésére bírta rá Arzot. *Az 1. hadseregnek feltétlenül ki kellett még tartania, hogy a 9. hadsereg támadása a nagyszebeni oláh csoport ellen szeptember 26-án megindulhasson.*

Ilyen körülmények között a szeptember 25-én kiadott harcintézkedések az időközben megváltozott helyzettel és a 2. oláh hadsereg várható megindulásával számolva, a következőket rendelték el: (2. vázlat.)

1. Az Alpenkorps a Vrf. mare—Prejba—Gyhan vonalából — magát déli irányba biztosítva — a Vöröstoronyiszoros felé nyomul előre és megszállja a szoros mindkét oldalán emelkedő magaslatokat s így elzárja a Nagyszebennél álló oláh erők visszavonulási útjait.

2. A XXXIX. tartalékhadtest a 187. hadosztállyal Orláttól általában a hegység lába mentén, az 51. honvédhadosztállyal Nagyszebentől nyugatra, a 76. tartalékhadosztállyal pedig attól keletre kezd meg a támadást *Nagyalmács irányában.*

3. A Schmettow lovashadtestnek, mely nehéz tüzérséget kapott, a 76. tartalékhadosztály baloldalát és általában a 9. hadsereget kellett biztosítania a 2. oláh hadsereggel szemben. Meg kellett akadályoznia azt, hogy a nagyszebeni és a foga-

rasi oláh erők egymással közvetlen érintkezésbe juthassanak, de másrésről készen kellett állania arra is, hogy egy erős csoporttal az Olton átkelve, északkeleti irányból átkarolhassa a nagyszebeni oláh csoport jobbszárnyát.

Amint látjuk, Falkenhayn a Nagyszebentől Bărănykútig terjedő egész arcvonalon az erőket akképen osztotta el, hogy Nagyszebennél 20 km széles arcvonalon egyesítette egész gyalogságát, vagyis a 187., 51. és a 76. hadosztályt, az Alpenkorpst pedig a Szebeni-havasokon át irányította az ellenség megkerülésére és visszavonulási útjának elvágására. A hadsereg arcvonalának mintegy 70 km-es szakaszán csak lovasság maradt, hogy egyrészt biztosítsa a hadsereg bal-oldalát, másrészt fenntartsa az összeköttetést az 1. hadsereggel. Itt Falkenhayn ugyanazt az elvet követte, mint Hindenburg a tannenbergi csatában, ahol a 24 hadosztály erejű Rennenkampf-hadsereggel szemben csak az 1. lovas-hadosztályt s a königsbergi főtartalékot hagyta vissza, ez biztosította a 8. német hadseregnek teljes összpontosítását a 2. orosz hadsereg ellen. És amint ott sikerült Samsonow hadseregét teljesen megsemmisíteni még mielőtt az 1. orosz hadsereg közbeléphetett volna, éppen így sikerült itt is az I. oláh hadtestet teljesen megverni és megakadályozni, hogy a 2. oláh hadsereg ezt kiszabadítsa veszedelmes helyzetéből.

5. *A nagyszebeni csata rövid ismertetése.*

(2. vázlat és Nagyszeben részletes térképe.)

A kép teljessége és a nagyszebeni csata jelentőségének jobb kidomborítása érdekében lássuk nagy vonásokban a csata lefolyását és azután azt a nagy helyzetet, melyet a nagyszebeni csata teremtett.

A hadseregparancsnokság előbb ismertetett intézkedései alapján a XXXIX. tartalékhadtest parancsnoksága a következő parancsot adta ki a támadás megindításához:

„1. Az ellenség részben beásva Guraró—Poplaka—Ochsenweg—Sellenberk—Gregori Warte—Dolmány (Δ598) vonalában és attól keletre áll.

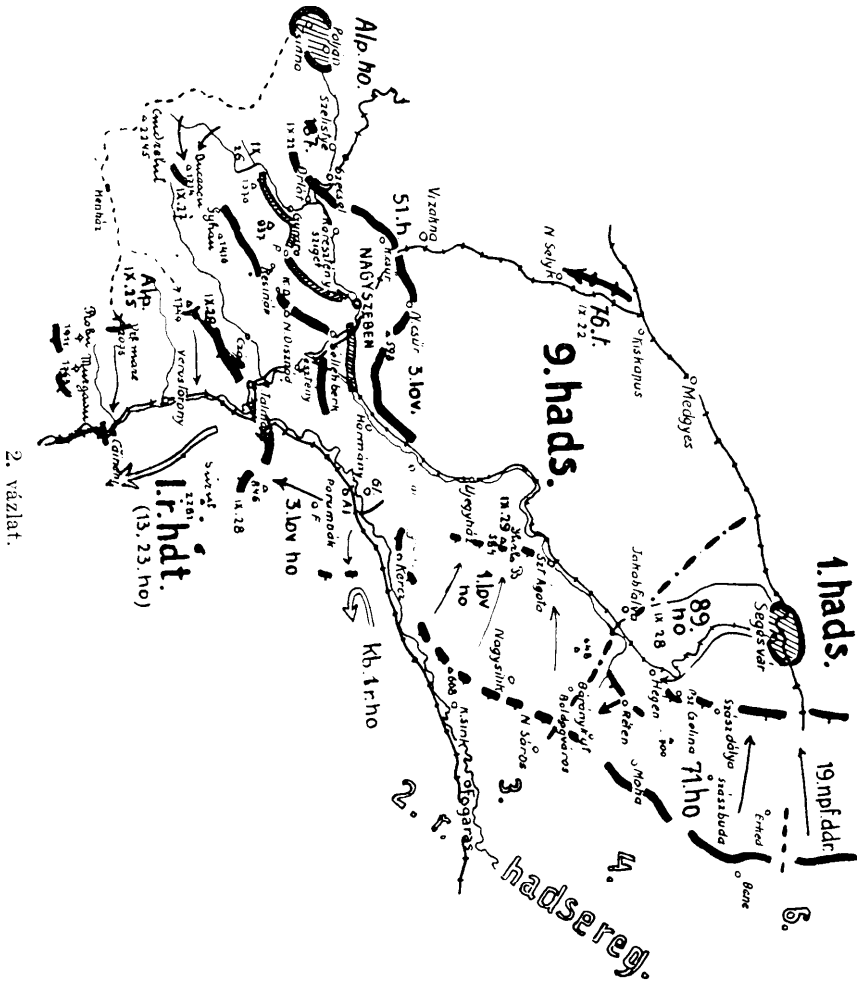
E vonal mögötti állások Poplakától keletre Auf der Aue-nél és a Schuppich Waldnál állapítottak meg.

„2. A 9. hadsereg szeptember 26-án az ellenséget megtámadja.

„Éhhez az Alpenkorps szeptember 26-án reggel a Vrf. mare (2063)—Prejba (1745)—Gyhan (1441) vonalában készen áll arra, hogy a Vöröstoronyi-szoros felé előnyomuljon, hogy

az ellenségnek a hegységen át való visszavonulását megakadályozza.

„A Schmettow lovashadtest jobbszárnyával az ellenséget le fogja kötni.

2. vázlat.

„3. A XXXIX. hadtest (187. hadosztály, 51. honvédhadosztály és a 76. tartalékhadosztály) az ellenséget a hegység lába mentén Orláttól délre, a Schmettow lovashadtesttel együttműködve, meg fogja támadni.

„4. Harcterületek határvonala:

a) A 187. hadosztálynál jobbról: Orlát északi szegélye, patakáteresz az úton levő 475 pontnál (Poplakától körülbelül 2 km-re északkeletre)—Nagydisznód északi sarka—391 kápolna (Veszténytől 1 km-re délre).

b) Az 51. honvédhadosztálynál jobbról Kereszténysziget délnyugati kijárata—Dreisipitzenwald déli sarka—innen a 187. hadosztály északi határa.

Balról: Nagyszeben keleti szegélye és Sellenberk keleti szegélye.

c) A 76. tartalékadosztálynál jobbról Alter Berg—Bongárd.

„5. A támadás a jobbszárnyról fokozatosan hajtandó végre.

Feladatok:

a) A 187. hadosztálynál arról van szó, hogy a hegység északi lejtőjén álló ellenséget minél előbb és olyan messze, amennyire lehetséges, fel kell sodrítani és ehhez a hegységbe csak annyira kell kiterjeszkedni, amennyire ezt ezen cél és a szükséges szárnybiztosítás megköveteli.

A tüzérség tüzet akkor kezd meg, mihelyt a megfigyelés lehetséges.

A gyalogsági támadás kezdete saját belátás szerint.

b) Az 51. honvédhadosztály mindenekelőtt jobbszárnyával a harc területén belül és a Nagyszebentől délre levő ellenséges állásokat foglalja el. A tüzérség azonnal löni kezd, mihelyt a megfigyelés lehetséges, hogy mindenekelőtt a Dreispitzenwald két oldalán levő ellenséges állásokat lőjje össze. A gyalogsági támadás megindítását a hadtestparancsnokság a 187. hadosztály támadásának előrehaladásához mérten fogja elrendelni.

c) A 76. tartalékadosztály egy zászlóalj kivételével, mely hadtesttartalék, gyalogságát úgy csoportosítsa, hogy már az éj folyamán képes legyen az ellenségnek esetleg bekövetkezhető előretörését megakadályozni.

Egyébként szeptember 26-án reggel erős balszárnyal foglalja el a Gregori Berg—Steinweg vonalát, amely egyelőre nem lépendő át. A tüzérségi tüzet saját belátása szerint kezdje meg.

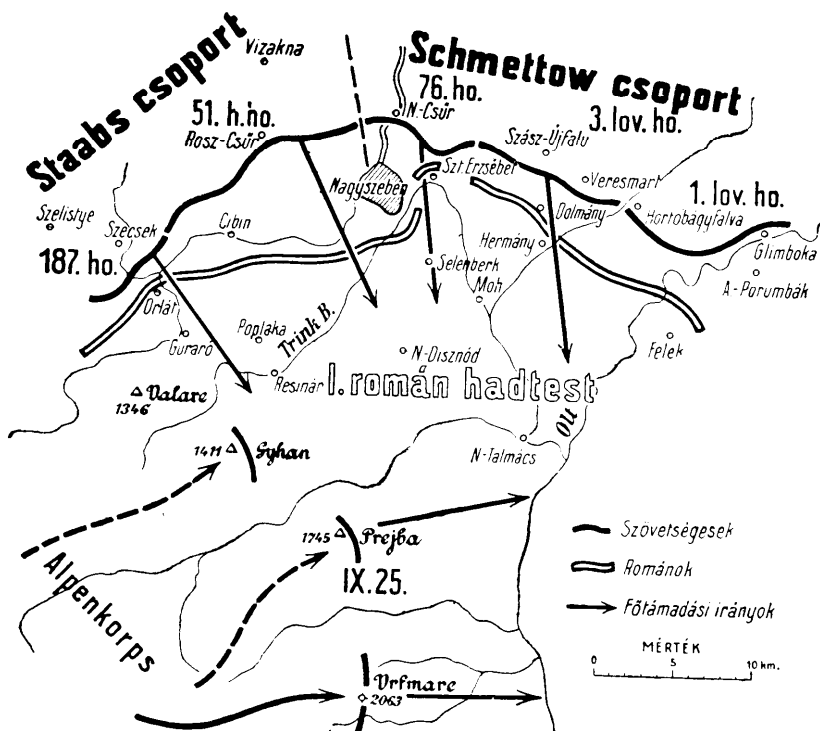
„6. Mint hadtesttartalék szeptember 26-án készenléthe helyezendő az 51. honvédhadosztály részéről a 302. gyalogezred parancsnoksága, I. és II. zászlóalja Kisecsürnél, a 76. tartalékadosztály részéről egy zászlóalj Nagycsürön.

Ezenkívül a hadtestparancsnokság rendelkezésére áll a

204. tüzérezred III. osztálya, a 76. tartalékhadosztály egy mozsáriütege és egy cs. és kir. 10 cm ágyúsüteg.

„7. A hadtestparancsnokság szeptember 25-én délután 7 órától fogva Szerdahelyen lesz. *v. Staabs.*

A támadás előkészületeit a támadásra kirendelt hadosztályok szeptember 25-éig befejezték. A 76. hadosztály Nagy-

3. vázlat.

Támadóterv és intézkedések 1916. IX. 20-án.

selyken kirakodott és a 3. lovashadosztályt állásaiban felváltotta.

A XXXIX. hadtestparancsnokság ezen intézkedései alapján tehát a támadásnak szept. 26-án kellett volna megindulnia, azonban a már szeptember 25-én délután megfigyelt ellenséges mozdulatokból és a lakosoktól kapott hírekből a hadtestparancsnokság azt a benyomást nyerte, hogy az oláhok neszét vévén a készülő támadásnak, már csapatokat tolnak vissza az

oláh határ felé és ezért Staabs altábornagy elrendelte, hogy a támadást azonnal meg kell kezdeni. Mire a csapatok meg is indultak, már késő délután lett és ennek következtében a 187. hadosztály csapatai csak Guraróig jutottak előre és Orlátnál keltek át a Czibin-patak jobbpartjára.

Az általános támadás így mégis csak szeptember 26-án indult meg. Aránylag rövid, de erőteljes tüzérségi előkészítés után kezdte meg támadását a 187. hadosztály és estig Guraró és Poplaka községeket el is foglalta, a Valare $\triangle$ 1346, D. Cioara $\triangle$ 957 magaslaton, valamint az Oncescii hegyen az oláhok azonban még mindig tartották magukat.

Az 51. és a 76. hadosztály e napon még csak egyes részeivel kezdte meg a támadást, mert e két hadosztály támadását a 187. hadosztály előnyomulásának megfelelően kellett végrehajtania.

A 27-én folytatandó támadáshoz mindenekelőtt a tüzérséget kellett megfelelően átcsoportosítani és a Valare $\triangle$ 1346 magaslatot kellett átkarolva megtámadni.

Ezalatt az Alpenkorps Zsinna és Polyánról 22-én elindult és a Cindrelul gerincen át előnyomulva, szeptember 25-én estig beérkezett az elrendelt vonalba, úgyhogy 26-án megkezdte az előnyomulást a Vöröstoronyi-szoros felé, melyet élosztagai Vöröstoronymnál, a Kaiserbrunnennél és Caineninél már a reggeli órákban elértek. Cainenit a bajor testőrgyalogezred egy zászlóalja foglalta el, ott a vasutat felrobantotta és az oláhoknak azonnal megindult ellentámadásait mind visszavetette. Az I. oláh hadtestnek összeköttetései Oláhország belsejével ennek következtében teljesen megszakadtak és az I. oláh hadseregparancsnokság azonnal átlátta a Nagyszebennél harcoló oláhok veszedelmes helyzetét és minden intézkedést megtett arra, hogy az Olt-menti közlekedést ismét szabaddá tegye és a németeket a szorostól ismét visszaszorítsa. Ez azonban 26-án még nem sikerült. Az Alpenkorps minden támadást visszavert.

Ezalatt a Schmettow lovashadtest is megkezdte 26-án a támadást. Míg az I. lovashadosztály az Olt mentén és a Nagysárosnál levő állásokat tartotta, a 3. lovashadosztály Kernél átkelt az Olton és egyes részeivel Felek—Porumbák vonaláig tört előre, hátát a Fogaras felől várható ellenséges támadásokkal szemben megfelelően biztosította.

Az I. oláh hadtest parancsnoksága látva azt, hogy mindkét szárnyát az átkarolás veszélye fenyegeti és ellenséges osztagok vannak már az Olt mentén is, megkezdte a visszavonulást Oláhország felé. Amidőn azonban a műúton a Vöröstorony felé menetelő oszlop a keskeny szorosba benyo-

mult, ott a bajorok ágyú- és géppuskatüze fogadta. Az oláhok teljes fejetlenségben menekültek vissza a nagyszebeni síkság felé és kelet felé akarták átvágni magukat, itt azonban Schmettow lovasai állották el a visszavonulás útját.

Szeptember 27-én a támadás újult erővel indult meg. Az Öncescii $\triangle$ 1714, Valare és a D. Cioara magaslatok elvesztése után az oláhok az 51. és a 76. hadosztály támadásának hatása alatt megkezdték az egész vonalon a hátrálást és így a 187. hadosztály estig Kisdisznódig, az 51. honvédhadosztály a Nagydisznód előtti magaslatokig és Sellenberk déli szegélyéig, a 76. tartalékadosztály pedig Sellenberk—Hermány vonaláig jutott.

Ezalatt az Alpenkorps ellen újult erővel indultak meg a támadások. E támadások folytán a Riu Vadului-on és a Caineneni-n levő német csapatok kénytelenek voltak az oláhok túlereje elől a délutáni órákban a szoros nyugati oldalán emelkedő magaslatokra kissé visszahúzódní, az utat azonban így is tűzben tarthatták. A Vöröstoronynál levő németek még egyelőre tartották ott magukat.

A déli irányból megindított oláh támadásokkal egyszerre az I. oláh hadtest is újra megkísérelte, hogy észak felől támadva tegye szabaddá a szorost. Amidőn azonban a szorosba benyomult oláh osztagokat a németek tüze ismét visszafordulásra kényszerítette, most már a hegyeken át délnyugati irányban akartak utat törni maguknak Oláhország felé. Ezt azonban az Alpenkorpsnak az Öncescii hegyen a menedékháznál álló osztagai hiúsították meg.

A nagyszebeni események híre végre cselekvésre bírta a 2. oláh hadseregnek fogarasi csoportját is. (3. hadosztály.) Már korán reggel erős lovasság jelent meg Felső-Árpásnál, amelynek további előnyomulását azonban a Kernél felállított nehéz tüzérség megakadályozta. Ezalatt a 3. német lovas-hadosztály zöme, amely még 26-án Felekig és Felső-Porumbákig nyomult volt előre, megszállotta a La Cetate $\triangle$ 846 hegyet és ezzel lezárta a Surul hasadékon át vezető hegyutat. A Vöröstoronyi-szorozhoz közelebb férköznie azonban egyelőre nem sikerült és így körülbelül 10 km széles területsáv mégis szabadon maradt, amelyen több hegyiút vezetett Oláhország felé, amelyet az oláhok kisebb gyalogsági osztagok visszavonulására felhasználhattak.

Szeptember 28-án a 187., 51. és a 76. hadosztály újult erővel vetette rá magát az oláhoknak a szoros bejárata előtt félkörben húzódnó állásaira és sikerült is őket heves küzdelem után mindenütt visszavetni. Este csapataink Nagytalmács—Vesztény—Fenyőfalva—Felek vonalában állanak. Az oláhok

az egész vonalon megkezdték a visszavonulást, ami már nem is volt rendes visszavonulás, hanem fejetlen menekülés, mindenki arra menekült, amerre látott. A fogarasi csoportnak előzőnap mozgolódásaiból, de más jelekből is, előre lehetett látni, hogy az oláhok a nagyszebeni események ellensúlyozására úgy a 4., mint a 2. oláh hadsereggel meg fogják kezdeni a támadást. Mialatt ugyanis a 4. oláh hadsereg már 27-én teljes erejével az 1. hadseregre vetette magát, 28-án a 2. oláh hadsereg is megindult és egy csoporttal az Olt folyótól délre, zömével pedig attól északra általában Szentágota—Segesvár irányában kezdte meg a támadó előnyomulást.

A Fogaras felől 28-ára virradó éjjel előrenyomult oláh erőknek sikerült Kerzsisóránál az ott biztosító 18. német huszárezredet meglepniök és visszaszorítaniok, a 3. német lovashadosztály ellentámadása azonban az oláhok további előnyomulásának hamarosan végét vetette.

Az Olttól északra támadó 3., 4. és 6. oláh hadosztályt a szemben álló 1. lovas- és 71. gyaloghadosztály feltartóztatni nem tudta; a 71. hadosztály balszárnya a 6. oláh hadosztály elől Báránykúttól Psz. Cellináig hátrált, mialatt a 3. és 4. oláh hadosztály az 1. lovashadosztály 6. handárát Szentágota felé, a 7. lovasdandárt pedig a Rohrbach mögé való visszavonulásra kényszerítette.

A helyzet a 9. hadseregre igen kritikussá vált, miután Nagyszebennél még mindig nem volt megállapítható, hogy a döntés megtörtént-e már és hogy az oláhok ellenállása teljesen megtörtött-e? Ezért innen a két hadsereg arcvonalát fenyegető áttörés elhárítására egyelőre semmit se lehetett elvonni. Az egyedüli remény csak az volt, hogy a 27-én Segesvárott a 9. hadseregparancsnokság rendelkezésére bocsátott 89. hadosztály segítségével legalább addig sikerül az oláhok előnyomulását feltartóztatni, amíg az I. oláh hadtest veresége Nagyszebennél befejezett tényé nem válik és a XXXIX. tartalékhadtest rendelkezésre nem állhat egy keleti vagy északkeleti irányban való ellentámadásra. *Ezek voltak a nagyszebeni csata legválságosabb órái.*

A Segesvárról Hégen—Jakabfalvára irányított 89. hadosztály öntevékeny magatartása és 29-én végrehajtott ellentámadása mentette meg a helyzetet. Ennek a hadosztálynak parancsnoka, Lüttwitz tábornok, ugyanis látva azt, hogy az 1. lovashadosztálynak Szentágota felé való visszaszorítása következtében az a veszély fenyeget, hogy az oláhok benyomulnak az így az 1. és 9. hadsereg között keletkezett térközbe, 28-án megszállotta a Szászhalomnál és Rétennél levő magaslatokat és 29-én Hégen felől átkaroló támadást intézett a 4.

oláh hadosztály jobbszárnya ellen. Ezen átkaroló támadásnak, 600 oláh és kilenc löveg elfogása mellett, az volt a nagyobb jelentőségű következménye, hogy a 4. oláh hadosztály most már a 89. hadosztály ellen fordult és a 3. oláh hadosztály is beszüntette az 1. lovashadosztály üldözését, úgyhogy ennek így alkalma volt Hirls B. $\triangle$ 594 és Illenbák vonalában a gyülekezésre.

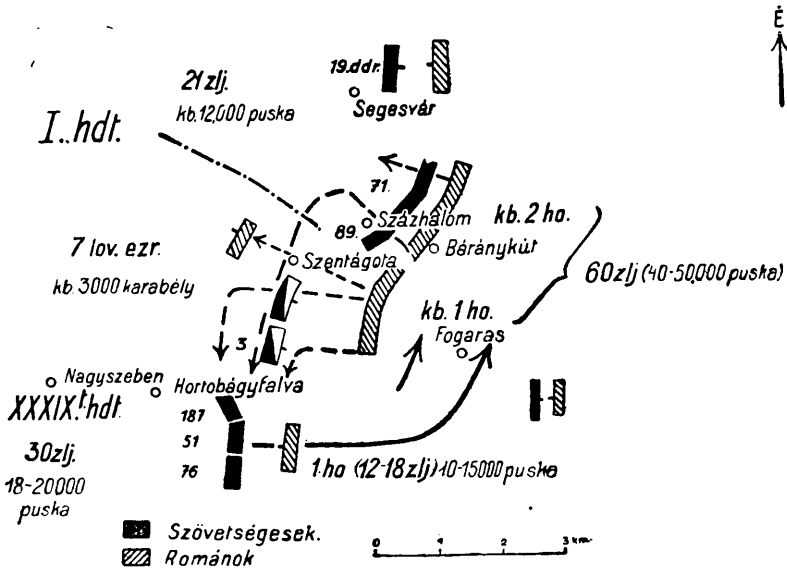
Szeptember 29-én már a délelőtt folyamán tisztázódott Nagyszebennél a helyzet. Az oláhok már sehoh sem várták be a XXXIX. hadtest támadását, hanem a hegyeken át menekültek a határ felé. Az I. oláh hadtest veresége teljes volt, 3000 fogoly, 13 löveg, 70 autó, 2 repülőgép, számtalan fegyver és hadianyag és az egész hadtest vonata volt a zsákmány.

6. Helyzet a nagyszebeni csata után.

A nagyszebeni győzelem csak most volt teljes nagyságában értékelhető. Az 1. oláh hadsereg 1. hadtestének megsemmisítése után a XXXIX. tartalékhadtest most már rendelkezésre állott Falkenhaynnak a 2. oláh hadsereg elleni alkalmazására. Ennek jelentősége különösen akkor érthető meg, ha az Erdélyben 28-án estig bekövetkezett helyzetet vizsgáljuk.

Az oláh hadvezetőség szeptember 27-én éppen a 9. hadsereg nagyszebeni támadásának ellensúlyozására indította támadásra a 4. és a 2. oláh hadsereget és ennek nyomása alatt az 1. hadsereg Slatina $\triangle$ 1464, Poana Tomii $\triangle$ 1469, Déda, a Szászrégentől keletre levő magaslatok, Kibéd, Székelykeresztúr, az Erkedtől nyugatra és délnyugatra levő magaslatok, Pusztá-Celina vonalába vonult vissza. A 89. hadosztály Százhalom—Réten vonalában állott harcban a 4. oláh hadosztállyal, mialatt az 1. lovashadosztály Szentágota—Illembák vonalában gyülekezett. (5. vázlat.) Az egész 1. hadsereg és a 9. hadseregnek balszárnyára, mely csak mint egy gyenge lepel feszült meg a reánehezendő erős ellenséges nyomás alatt, élet-halál kérdése volt a nagyszebeni győzelem. Még 28-án is olyan válságosnak látszott a helyzet, hogy Falkenhaynt magát is kétségek szállották meg, ő maga is izgatottan lesté a Vöröstoronyi-szoros bejárata előtt dülő harcok eredményét, mert átérezte azt, hogy az egész erdélyi arcvonal sorsa attól függ, hogy a lehető legrövidebb időn belül eldől-e a küzdelem és a XXXIX. tartalékhadtest rendelkezésére fog-e rövidesen állani a 2. oláh hadsereg elleni támadásra. Ha ugyanis az I. oláh hadtest egy-két napon belül még mindig nincsen elintézve, a 2. oláh hadsereg pedig tovább folytatja előnyomulását: az eddig hozott áldozatok mind hiábavalók voltak és a 9. had-

sereg kénytelen lesz a harcot feladni, mert nem kockáztathatja azt, hogy a 2. oláh hadsereg a szövetségesek 9. és 1. hadserege közé benyomulva, a Nagyszebennél harcoló csapatoknak hátába kerüljön. Ha a 4. vázlaton feltüntetett helyzetre tekintünk és az egymással szembenálló erők viszonyát mérlegeljük, teljes mértékben átérezzük a helyzet válságos voltát.

4. vázlat.

Kölcsönös helyzet és támadási lehetősége a nagyszebeni csata után.

Helyzet IX/29-én délelben.

Az egymással szemben álló erőket tekintve ugyanis megállapíthatjuk azt, hogy az Olttól északra eső területen a Nagy-kiüllőig mintegy 14.000 fegyveresünk állott 50.000 oláhval szemben, míg Nagyszebennél 18—20.000 puskát kötött még le az I. oláh hadtest, amely eddig ugyan lépésről-lépésre hátrált a Vöröstoronyi-szoros felé, azonban még nem volt biztos az, hogy az Alpenkorpsnak sikerül-e a dél felől támadó oláh erőket feltartóztatni vagy nem kap-e az I. oláh hadtest a le nem zárt hegyi utakon át segítséget és akkor nagyon kétségessé válik, hogy a 2. oláh hadsereg előnyomulása feltartóztatható-e.

Amidőn végre 29-én este egészen biztosan meg lehetett állapítani azt, hogy az I. oláh hadtest teljesen megsemmisült, és hogy a XXXIX. hadtestnek már nem kell tartania egy déli irányból bekövetkezhető oláh támadástól, mert az Alpenkorps szilárdan tartotta állásait az oláh rohamokkal szemben, az erdélyi hadjárat legválságosabb helyzete a szövetséges haderők javára dőlt el, a nagyszebeni győzelemmel azonban eldőlt a felszabadító hadjárat további sorsa is, mert azon pillanattól kezdve, hogy a 9. hadsereg Nagyszebennél megsemmisítette az I. oláh hadtestet, az oláh hadvezetőség eddig se nagyon határozott magatartása még inkább ingadozóvá vált. A nagyszebeni vereség olyan lenyűgöző hatással volt az oláh hadvezetőségre, hogy az eddig támadó szándékát teljesen feladva, a 2. hadsereggel csak a védekezésre gondolt, a kezdeményezést és az események fejlődésének további irányítását teljesen a 9. hadsereg parancsnoka, Falkenhayn tábornok ragadta magához.

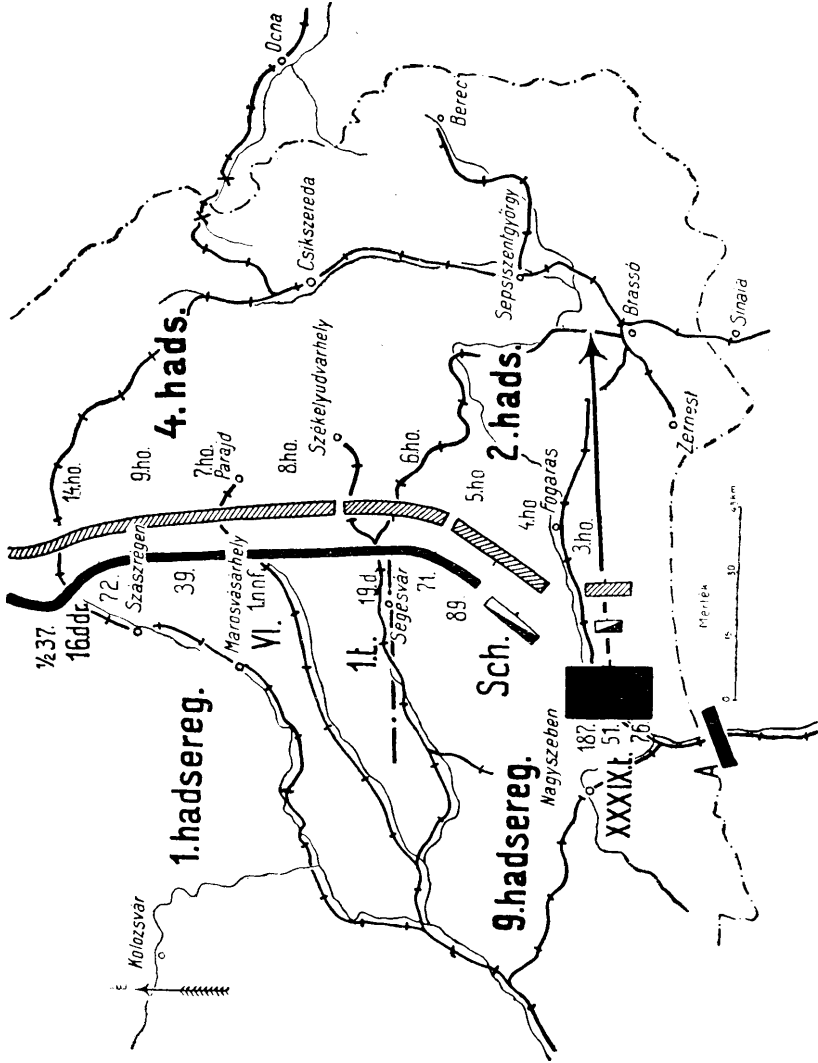
Szeptember 30-án ugyanis a 2. oláh hadsereg az Olttól északra levő területen sem a 71., sem a 89. gyalog-, sem az 1. lovashadosztály ellen nem folytatta támadásait, hanem több helyen állásokat kezdett építeni, csupán az Olttól délre kísérelte meg körülbelül egy gyaloghadosztálynyi csoporttal a támadást, hogy ezzel némileg támogassa az I. oláh hadtestet. Ez a támadás a gyenge 18. német huszárezredet Kercisoránál vissza is szorította, de az átcsoportosításban már erre a területre irányított 76. német hadosztály elővédjének ellentámadása a helyzetet ismét rendbehozta és az oláhok Fogaras felé visszavonultak.

Azzal, hogy a XXXIX. hadtest már szeptember 30-tól képes lett volna akár keleti, akár északkeleti irányban való támadásra a 2. oláh hadsereg déli szárnya ellen, viszont a 2. oláh hadsereg helyzete vált válságossá, mert ezen erőkkel szemben a 2. oláh hadseregnek csak egy gyengébb csoportja állott és így ezt a hadsereget az a veszély fenyegette, hogy a 9. hadseregnek az Olt mentén való előnyomulása esetén a Brassón át futó összeköttetések elvesznek.

A nagyszebeni győzelem után éppen a válságos helyzetre való tekintettel a 9. hadsereg parancsnoksága azonnal elrendelte a XXXIX. tartalék- és a Schnettow lovashadtest átcsoportosítását. Az átcsoportosítást szeptember 30-án hajtották végre, úgyhogy a 9. hadsereg a támadás megkezdéséhez már október 1-én készen állott. Az október 2-án megindult támadás az alábbi csoportosításban és irányokban vette kezdetét: (Lásd az 5. vázlatot.)

Helyzet és előnyomulási irányok 1916. X. 1-én.

A nagyszebeni csata döntő jelentősége tehát abban áll, hogy utána lehetségessé vált a fenti vázlat szerinti csopor-

5. vázlat.
Általános helyzet és a 9. hadsereg támadási iránya a nagyszebeni csata után.

tosításban való támadó előnyomulás megindítása, amelynek az egész 9. hadseregnek aránylag keskeny arcvonalon egye-

sített 3 hadosztálya éppen azt az ellenséges szárnyat támadta túlerővel meg, amely mögött és amelynek közelében az oláh hadvezetőség semmiféle tartalékkal sem rendelkezett és amelynek visszaszorítása vagy veresége esetén az Erdélybe benyomult 4. és 2. oláh hadseregnek Brassón keresztül vezető egyetlen vasúti vonala is veszedelemben forgott volna.

Miután eddig a 2. és a 4. oláh hadsereg hét és fél hadosztálya és a 2. oláh lovashadosztály veretlenül állott a gyenge 1. osztrák-magyar hadsereggel és a 9. német hadsereg balszárnyával szemben, a Nagyszebennél állott két oláh hadosztálynak veresége tulajdonképpen az általános erőviszonyokra való tekintettel nem tette volna más körülmények között indokolttá azt, hogy a 2. oláh hadsereg támadását becsüntesse és már október 3-án megkezdje a visszavonulást Brassó felé. Az oláh hadvezetőségnek ugyanis módjában lett volna a 2. oláh hadsereg hadosztályait úgy csoportosítani, hogy azokkal a kelet felé előnyomuló XXXIX. hadtestet megtámadhassa, vagy legalább is ennek a hadsereg szárnya elleni támadását addig feltartóztassa, amíg ezen támadás ellensúlyozására az arcvonal más részeiről megfelelő erőt oda nem vonhat. Vagy megtehetette volna azt is, hogy a 3., 4. és 6. oláh hadosztállyal még a XXXIX. tartalékhadtest át-csoportosítása alatt folytatja a támadást Segesvár irányában és így a 4. oláh hadsereg egyidejű erőteljes támadásával bizonyára elérhetett volna olyan sikereket az 1. hadsereggel szemben, amelyek feltétlenül ellensúlyozhatták volna a nagyszebeni vereséget.

A 9. hadseregnek Nagyszebennél megindított meglepő támadása és az ennek során az I. oláh hadtestet ért megsemmisítő vereség azonban annyira megrendítette az oláh vezetők önbizalmát, hogy amidőn legtöbb kilátásuk volt arra, hogy a szövetséges haderőkön győzelmet arassanak, akkor adták fel a küzdelmet. A nagyszebeni csata, amely első nagy mérkőzés volt a szövetséges és az oláh haderők között, megmutatta azt, hogy a számbeli gyengeség dacára is az erkölcsi fölény és a hadvezetés művészetében való jártasság a szövetségesek oldalán van és hogy az oláh vezetőségnek már nem igen van kilátása arra, hogy az ilyen nagy vereség után erkölcsileg is megrendített csapatokat még győzelemre vezetheti vagy pedig, hogy a jelenlegi csoportosításban a várható ellentámadást felfoghatja. Lesújtó volt a nagyszebeni csata hatása az oláh vezetők és csapatok szellemére, ez a veszttett csata minden önbizalmuktól megfosztotta őket, másrésről azonban az eddig állandóan hátráló szövetséges csapatokban a győzniakarást a legmagasabb fokra emelte fel.

Befejezés.

A katonai vezetés páratlansága, a győzelem érdekében a rendelkezésre álló egész erőnek céltudatos és merész egyesítése tekintetében a nagyszebeni csata méltó párja Tannenbergnek. És ez a hasonlatosság nem a véletlen műve, hanem azon befolyás következménye, melyet Schlieffen gróf, a német vezérkarnak volt főnöke, gyakorolt a hadvezetés művészetének fejlődésére, amelynek vezető eszméje minden erőnek a döntés helyén való alkalmazása és a cannaei győzelemre való törekvés volt. Mindkettő egy úgyszólván védtelenül maradt országrész sorsát mentette meg a többszörös túlerőben levő ellenség áradatától, mindkettőnél a legszebb példáját látjuk annak, hogy a számbelileg sokkal gyengébb védő kiválasztja az ellenség támadó csoportjai közül a legveszedelmesebbet s minden erejét ezzel szembeállítva, a többi ellenséges csoportok legmesszebbmenő elhanyagolása mellett villámgyorsan veti magát a túlerejében bízó lomha ellenségre és még mielőtt az ellenséges csoportok egymást támogatni képesek volnának, a megtámadottat megsemmisíti.

Csak merész elhatározások és azoknak erélyes, céltudatos végrehajtása járhat eredménnyel; kockázat nélkül a háborúban nagy eredményeket elérni nem lehet. Falkenhayn hadvezéri nagyságát éppen az mutatja, hogy gyors elhatározással, a nagy helyzet teljes átérzésével megragadja és következetesen végre is hajtja azt a merész gondolatot, amely nem jár a középúton, hanem merészen mindent egy lapra tesz fel és így mindent megnyer.

Nagyszében az 1916. évi erdélyi hadjáratnak fordulópontja volt. Az egymással szemben állott erők nagyságát tekintve Nagyszében csak epizód a világháború nagy milliókat mozgató véres küzdelmeinek közepette. Tanulságai azonban különösen reánk nézve lesznek örökbecsűek s mert ez volt a kezdete annak a győzelmes előnyomulásnak, melynek eredménye az orvul betört oláh hadseregnek Erdélyből való teljes kiverése lett.

Nagyszében nem volt könnyű győzelem, mert a támadó számbelileg sokkal gyengébb volt, de jelentősége annál nagyobb, mert az Erdélyben 1916 szeptember végén a legválságosabb pillanatban éppen akkor fordította a győzelmet a javunkra, amikor már csak napok kérdése volt az, hogy az 1. osztrák-magyar hadsereg ellenállóképessége mikor roppan össze. Le nem becsülhető azonban a nagyszebeni győzelem erkölcsi hatása sem, melyet az eddig állandóan hátráló és mindig túlerejű ellenséggel szemben küzdő többi csapatokra

gyakorolt. A nagyszebeni győzelem után már mindenki érezte azt, hogy most már vége van a hátrálásnak, most már a mi előnyomulásunk ideje következett el. És valóban így is lett.

Fogaras, Kőhalom, Persány, Magyaros, Parajd, Vledény, Szűnyogszék, Brassó, Törösvár, mind egy-egy győzelem hirdetői az 1. és a 9. hadsereg diadalmas harcaiban. Az oláhok az egész vonalon visszavonultak és teljesen kiürítették azt a földet, amelyet könnyű prédaként reméltek a már haladók központi hatalmaktól elragadni.

Nagyszeben volt az az alap, melyre a dicsőséges felszabadító hadjárat további sikerei épültek. Éppen ezért tisztelettel és csodálattal teljes hálával kell meghajtanunk az elismerés zászlóját Falkenhayn tábornok és a vezetése alatt Nagyszebennél harcolt német és magyar csapatok előtt, akik megmutatták azt, hogy törhetetlen akarattal, céltudatos és erélyes vezetés mellett, öntudatos és hazafias érzéstől áthatott csapatok csodákat is művelhetnek még a mai modern viszonyok között is.

vitéz Nagy Vilmos.

Felhasznált forrásmunkák:

- v. Hindenburg: Aus meinem Leben.
 Falkenhayn: Der Feldzug der 9. Armee gegen die Rumänen und Russen.
 Nagy Vilmos: A Románia elleni háború 1916—17.